

Pravopisni rat : Komentirana bibliografija publicističkih članaka o hrvatskom pravopisu objavljenih u 2000. i 2001. godini, VII.

Babić, Stjepan; Ham, Sanda

Source / Izvornik: **Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 2005, 52, 139 - 148**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:860457>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-07-29**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

PRAVOPISNI RAT

Komentirana bibliografija publicističkih članaka o hrvatskom pravopisu objavljenih u 2000. i 2001. godini

Stjepan Babić i Sanda Ham

160. J. Danolić, Trebalo bi napraviti Pravogovor, nadnaslov: Jezikoslovac Josip Silić, suautor Pravopisa hrvatskoga jezika, podnaslov: Naš se Pravopis hrvatskoga jezika razlikuje od Hrvatskoga pravopisa prije svega što je dosljedno fonološki, što u njemu nema nefonološkoga načina pravopisanja. U tom je smislu i logičan i dosljedan, pa onda i jednostavan i praktičan. Protiv toga sam da jedan te isti standardni jezik ima dva pravopisa ili više različitih pravopisa. Dakako, nisam protiv toga da ima, ako baš hoćete, i veći broj pravopisa kao pravopisnih knjiga koji će jedan te isti pravopis prilagoditi ovoj ili onoj svrsi; Anić je dao imprimatur., SD,¹ 3. travnja. 2001., dodatak Forum, str. 2.

Članak je razgovor s J. Silićem. Makar podnaslovi jasno govore o čem je riječ, evo i naslova unutar teksta: Privremena upotreba (J. Silić smatra da postojanje dviju različitih pravopisnih koncepcija nije održivo i prihvatljivo), Pravopisna zbrka (iako novinar pokušava nametnuti zaključak o pravopisnoj zbrci u nas, J. Silić odbija takvu pomisao smatrajući da je hrvatska pravopisna norma usustavljena), Političke narudžbe (J. Silić opširno pojašnjava da je *hrvatski ili srpski* naslov njihova Pravopisnoga priručnika iz jugoslaveneskoga doba usuprot njegovoj i Anićevoj volji i želji i da su se pobunili protiv takvoga naslova, ali neuspješno).

O *hrvatskom ili srpskom* naslovu raspravljali su već s J. Silićem S. Babić i M. Moguš (vidi članke **88.**, **97.**, **123.**, **126.**, **130.**), a u raspravi se nije pokazalo da su J. Silić i V. Anić bili posve nemoćni kada je o odabiru naslova riječ, poglavito u osvjet hrvatske države i slobode, 1990. kada izlazi 3. izdanje s *hrvatskim ili srpskim* naslovom. To je izdanje u Republici Hrvatskoj zbog toga naslova povučeno iz prodaje, a evo što o razlozima takvoga postupka kaže J. Silić:

“Zacijelo je to učinjeno zato da se Hrvatskomu pravopisu (Babića, Finke i Moguša) makne s puta konkurent.”

Dobro je u nesocijalizmu tržišno razmišljati, ali ne bi li se u obzir morala uzeti i netržišna, emotivna i moralna činjenica da je u poslijeratnoj Hrvatskoj bilo posve

¹ Upotrijebljene su ove kratice: F - Fokus, FT - Feral Tribune, G - Globus, GS - Glas Slavonije, HN - Hrvatske novine, HS - Hrvatsko slovo, J - Jezik, JL - Jutarnji list, N - Nacional, NBL - Novi Brodski list, ND - Nedjeljna Dalmacija, NL - Novi list, O - Obzor, R - Republika (novine), SD - Slobodna Dalmacija, ŠN - Školske novine, V - Vijenac, Vj. - Vjesnik, VL - Večernji list, Z - Zarez.

neprihvatljivo služiti se pravopisom onoga jezika koji u naslovu nosi i srpsko ime. Ipak, ima u članku i emotivnoga naboja, primjerice, kada se kaže da je *Evropa* (a ne *Europa*) bila želja V. Anića koji je

“prije smrti pročitao sav tekst... dao i nekoliko primjedaba, koje su sve usvojene. Jedna je od njih bila i ta da on ne bi bio za to da se uz oblik *Evropa* navodi i oblik *Europa*. Zbog okolnosti u kojima se vodio razgovor o tome, tu smo njegovu želju uvažili.”

J. Silić tvrdi kako je pravopis dosljedno fonološki i da u njemu nema primjesa *nefonološkoga* načina pisanja. Neobičan je naziv *nefonološki* jer se u pravopisnom ratu obično upotrebljavao naziv morfonološki ili korijenski kao suprotan nazivu fonološki. Tako se obično i stručno upotrebljava. Bez obzira na naziv, tvrdnja J. Silića o dosljednom fonološkom pravopisu nije točna, jer primjeri iz njegova i Anićeva pravopisa: *domorodca, domorodci, domorodče, zubatci, zubatče, dohodci...* upućuju na suprotno. Valja napomenuti i to da dosljednost traži i fonološko bilježenje na granicama riječi. To znači da umjesto *kod kuće* valja pisati *kotkuće* pa u tom smislu ni jedan hrvatski pravopis nije dosljedno fonološki, pa onda ni Anić-Silićev.

Čini se da je zaziv čistoga fonološkoga pravopisnoga načela više ideološke negoli jezikoslovne naravi, baš kao i zaziv morfonološkoga načela – zazivači su iz redova pristaša Anić-Silićeve pravopisne i jezične koncepcije; zazivajući fonološko načelo ograđuju se od morfonološkoga koje je za njih (i koje su onim takvim proglasili) “*arhaično, endehazijsko*” pa čak i “*ustaško*”. (S. H.)²

161. D. Brozović, Pravopisi i slovopisi u hrvatskoj povijesti, V, 5. travnja 2001., str. 6.

U članku se ukratko i pregledno govori o hrvatskim slovopisima i pravopisima od glagoljice do suvremene naše latinice; o fonološkom i morfonološkom načelu, ali s osobitim osvrtom na povijest 19. st., od ilirizma do Brozova pravopisa, dakle, na razdoblje ponajviše zaslužno za suvremeno naše jezično stanje. U tom su razdoblju zagrebačkoj filološkoj školi kormilo hrvatskoga jezikoslovlja preoteli hrvatski vukovci, a prema Brozovićevim riječima:

“Ilirske je morfonološke tradicije zastupala Zagrebačka škola na čelu s Adolfom Veberom Tkalčevićem, ali ona i njezin voditelj bili su rigidni i nisu se znali prilagoditi ni jezičnoj stvarnosti ni ondašnjim kretanjima u europskome i slavenskom jezikoslovlju, a nisu ni točno prosuđivali samu prirodu hrvatskoga jezika.”

Usuprot rigidnomu i Europi neprilagođenom A. Veberu, I. Broz, kaže D. Brozović,

“... bio je jezikoslovac nezavisna duha, stručno dobro potkovan. On je shvaćao da hrvatskomu jeziku, kao izrazito transparentnomu idiomu, odgovara pravopis prema fonološkomu načelu, ali je želio da se on uvede razumno i samostalno.”

² S. B. – Stjepan Babić, S. H. – Sanda Ham

S obzirom na rečeno, D. Brozović postavlja Brozov Hrvatski pravopis iz 1892. na sam početak svih suvremenih sporova jer

“... svi pravopisni sporovi u posljednjih jedanaest desetljeća odnose se ili na čuvanje ili na promjenu Brozova fonološkoga modela.” (S. H.)

162. B. László, I tako se kola kretoše koturati niozbrdo, (Iztraga iztrage ahkavacah iliti razkrinka rabote akavacah), V, 5. travnja 2001., str. 16. i 17.

Ovaj članak ne pripada pravopisnoj polemici o suvremenim nam pravopisima, nego nastavlja polemiku o pravopisanju i pravopisnim zgodama i nezgodama u 19. st. Rad se tematski uklapa u raspravu koju su tada započeli B. Tafra i J. Vončina jer se odnosi na pitanje pisanja i čitanja završnoga *h* u imeničkom genitivu množine: *ljutih, ženah, kostih*. Pitanje za raspravu glasi: čita li se to *h* ili je samo pravopisnim znakom dužine genitivnoga nastavka pa se ne čita. Za razliku od polemike o suvremenim pravopisima, rasprava je o ahavcima bez senzacionalizma i poluistinâ i nije sračunata na to da podigne nakladu novina u kojima se objavljuje. Ahavačka je rasprava korisna i dobrodošla jer na vidjelo izlaze mnogobrojne činjenice koje su manje poznate i jezikoslovcima, a kamoli široj javnosti. Osim toga kreće se, kao i svaka valjana stručna i znanstvena rasprava, u granicama pristojnost i međusobnog uvažavanja stavova raspravljачa i ne ulazi u osobna razračunavanja.

Svi koji napuhuju suvremene pravopisne probleme pušući u morfonološke (korienske, etimološke) sastavnice Hrvatskoga pravopisa, trebali bi usporediti pravopisni lik Iztrage ahkavacah iliti razkrinke akavacah s Hrvatskim pravopisom jer je Iztraga ahkavacah iliti razkrinke akavacah pisana upravo pravopisom kojim nas žele zaplašiti i razoružati Hrvatski pravopis. Razlike su do te mjere nepomirljive da je spominjanje morfonološkoga pravopisa uz Hrvatski pravopis – nesuvislo.

Iztraga ahkavacah iliti razkrinka akavacah pokazuje kako se već tijekom 19. st. iz hrvatskoga jezika otkidaju hrvatske jezične posebnosti i to ni manje ni više nego zahvaljujući Hrvatima pronositeljima rastuće jugoslavenske ideje. Riječ je bila doslovce o otkidanju, lomljenju i uništavanju, a ne o naravnom jezičnom kontinuitetu i sustavnim jezičnim promjenama kako se uvijek željelo prikazati pod krinkom visoke znanosti i znanstvenih autoriteta. Nacionalno je imalo ušutjeti kada je znanost progovorila i to znanost ispod koje se skrivalo jugoslavenstvo. I u kakvoj je to vezi sa suvremenim pravopisnim stanjem? Pravopisna je polemika danas među nama, žestimo ni manje ni više nego što su i oni u svoje doba. Razlučimo u suvremenoj pravopisnoj polemici znanost od politikantstva. Budimo razumni i razložni da za stotinjak godina ne bi netko o nama napisao, kao što je Bulcsú László napisao o pravopiscima živućim prije stotinjak godina:

“Idući korak u napuštanju hrvatštine, kako svjedoči Vienac iz 1877... pada u grieh Veberovu pravopisnomu pododboru, koji priedlaže, da se dugi jat piše *ie*, a kratki *je*,

a iza *r* kada je slovka kratka neka se piše na prosto *e* n. pr. *vreća, redji, mreža*, itd. (ne *vrjeća, rjedji, mrježa*). I tako se kola kretoše koturati nizbrdo.”

Gledajmo ih zaustaviti. (S. H.)

163. S. Ham, Pravopis natražnjak, HS, 6. travnja 2001., str. 16. i 17.

Članak je kritika Anić-Silićeva pravopisa i to jedina novinska kritika³ objavljena u doba pravopisnoga rata. Tada na tu kritiku nije bilo nikakva odgovora, a tek 2005. iskoristit će ju Zarezov novinar za obračun s Hrvatskim školskim pravopisom u kojemu je S. Ham jedna od suatorica.

Autorica ukazuje na rješenja u Anić-Silićevu pravopisu protiv kojih su se autori (zapravo S. Goldstein i J. Silić) i pristaše pravopisne goldsteinovsko-anićevske koncepcije dosljedno izjašnjavali, a to je pisanje *rje* i pisanje skupova *dt, dc, dč, tč* – u pravopisu koji se zaklinjao na jednostrukosti i otuda na jednostavnost, potvrđuju se dvostrukosti, primjerice, *sprečavati* i *sprječavati, dohodci, dohodče* i *dohoci, dohoče*... Takvim se pristupom pravopisna norma vraća sedam godina unatrag jer je 1994. Babić-Finka-Mogušev pravopis propisao takve i te dvostrukosti. U to su vrijeme navedene dvostrukosti bile žestoko kritizirane i to iz tabora koji ih je sedam godina poslije ponovno propisao. Valja znati da su u Babić-Finka-Moguševu pravopisu iz 2000. te dvostrukosti svedene na najmanju moguću mjeru, a da ih u posljednjem izdanju iz 2004. i nema.

U kritici se upozorava na načelo sastavljenoga pisanja i na rječnički dio pravopisa – dakle, na dvije pravopisne sastavnice koje su bile ili zanemarene u napisima o pravopisu ili su bile prikazivane pogrješno.

Načelo sastavljenoga pisanja u Anić-Silićevu pravopisu gotovo da se i nije spominjalo, a prema tomu načelu valja pisati: *sruke, napoček, napodnogu, nizdlaku, uzdlaku, uglavu, nizdol, uvjetar*... riječ je o srastanju prijedložnih izraza kada su u prenesenom značenju, poglavito u frazemima – da je riječ o frazemima iz primjera se dade zaključiti, jer pravopisnoga pravila o tom nema. Primjena bi takvoga pravopisnoga načela ozbiljno narušila hrvatsku pravopisnu praksu jer se tako široko zasnovano srastanje prijedložnih izraza, kao što je to u Anića i Silića, ne potvrđuje u hrvatskim tekstovima, ni starijima ni novijima.

O pravopisnom se rječniku u kritici kaže da je postao na novosadskim temeljima i prema načelu novosadskoga dogovora jer su ravnopravno zastupljene

³ Časopis Jezik posvetio je dva svoja broja kritici Pravopisa hrvatskoga jezika (god. 48., br. 2.–3., 2001.), a kritike su pisali S. Babić (Pravopisna rješenja treba birati prema razlozima), N. Bašić (Hrvatski jezik i njegov pravopis), D. Brozović (Loša transkripcija i na krivome mjestu) i S. Ham (Pravopisnam, morf(no)loška i leksička zbrka).

i hrvatske i srpske riječi.⁴ Valja podsjetiti da autori pravopisa i njihovi ocjenjivači odlučno niječu svaku vezu s novosadrijama, a svoj leksički izbor drže stilskim bogatstvom, nenasiljem nad jezikom i tolerancijom. Tako se to govorilo i u novosadsko doba kada se opravdavao prodor srbizama u hrvatski jezik. (S. H.)

164. L. Badurina, O pravopisu tr(j)ezveno?, NL, 8. travnja 2001., str. 3.

Članak posve opravdava svoj naslov jer je doista trjezveno (više trezveno nego trjezveno) i mirno napisan. Riječ je o prikazu Anić-Silićeva pravopisa, a autorica⁵ svoje poglede usustavljuje u četirima poglavljima: *Granice jezične kompetencije, Kontinuitet norme i prakse, Jezični razlozi i tradicija, Stabilnost hrvatske pravopisne norme.*

Uglavnom, autorica smatra da Anić-Silićev pravopis *uporište nalazi u kontinuitetu hrvatske pravopisne prakse*, ali pri tom ne govori o tom da postoje dvije pravopisne prakse – brozovska i novosadska – te dvije prakse ne razlučuje, a gdje se Anić-Silićev pravopis oslanja na novosadsku praksu, o tom uopće ne govori, a to je pisanje *neću* (umjesto *ne ću*). Široko zasnovano pravilo o srastanju prijedložnih izraza proglašuje *približenjem tradiciji hrvatskoga pravopisanja* iako nije riječ o nasljedovanju na hrvatsku tradiciju. Primjerice, deseto Boranićevo izdanje⁶ iz 1951. ima *na primjer, u susret*, a Anić i Silić imaju *naprimjer, ususret*. Hrvatskoj je tradiciji nepoznato pisati *uglavu, nizdlaku, uvjetar* i sl. makar se takvo pisanje preporučuje u Anića i Silića još 1986.

Pisati *re* (umjesto *rje*), autorica isto tako proglašuje hrvatskom pravopisnom tradicijom (i *zakonitosti hrvatskoga fonološkoga sustava*) pa kaže:

“čak i Hrvatskim pravopisom iz 1994. godine, tvz. korienskim pravopisom – bilo je propisivano bilježenje alternante e... tek uz neke moguće izuzetke (npr. ogrjev, grješnik, pogrješka).”

Argument *korienskoga* pravopisa češće je bio upotrebljivan u pravopisnom ratu, makar je taj pravopis bio na snazi tek jednu godinu i makar taj pravopis nije bitan za prosudbu suvremenih pravopisa.

Bez obzira na razloge, valja točno iznositi činjenice, potpuno. Autorica je točno navela dio primjera u kojima se 1944. dopušta *rje*, ali za potpunost valja znati da je u NDH u upotrebi bio i manji pravopis, Koriensko pisanje iz 1942., a taj pravopis dopušta, osim izvedenica imenice *grijeh* (*grjehota, grješan, grješnički, grješnik, pogrješka... zgrješenje*) i imenice *ogrjev*, još i ove oblike s *rje*: *uzrječica, odrješ-*

⁴ Brojni su primjeri srbizama navedeni u prošlom broju Jezika, vidi članak 149.

⁵ Lada Badurina suautorica je pravopisa koji je potaknula Matica hrvatska i koji je još u izradbi.

⁶ U odnosu na Brozovu pravopisnu normu, to je Boranićevo izdanje poprilično rashvaćeno.

nica, odrješenje, odrješit... strjelica, strjelimice, strjelomet, strjeljač, strjeljački, strjeljana, strjeljivo, vrjednoća, vrjednota. Osim toga, Brozov pravopis, onaj koji se prema mnogima smatra početkom suvremene hrvatske pravopisne tradicije bilježi: *rjeđi... strjeljač, nadstrjeljivati, griješka, grjehota, grjehovan, grjehovati, grješan, grješnica, grješnik...*, A tek prije Broza? Ne će biti da je pisanje *re* hrvatska pravopisna tradicija. (S. H.)

165. D. Brozović, Jedanaest stoljeća hrvatskoga pravopisnog križnog puta, V, 19. travnja 2001., str. 12.

U naslovu je članka *pogrješka*⁷ jer se ne govori o jedanaest stoljeća, nego o jedanaest desetljeća – 2002. napunilo se točno toliko od izlaska Brozova pravopisa.

D. Brozović prikazuje promjene hrvatske pravopisne norme u pet pravopisnih knjiga – Brozovoj, Boranićevoj, endehazijskoj, novosadskoj i u londoncu, a u tih pet knjiga i jedanaest desetljeća prati dva pravopisna pitanja – pisanje *je/e* iza pokrivenoga *r* i pisanje *d, t* ispred *c, č*.

166. M. Crnjak, Do pravopisa anonimnim natječajem, nadnaslov: Sjednica povjerenstva za pravopis, podnaslov: Natječaj će se raspisati u svibnju, a rukopisi će se primati do kraja godine, NL, 21. travnja 2001., str. 7.

167. (Hina), Natječaj za školski pravopis, Vj., 21. travnja 2001., str. 12.

168. (Hina), Natječaj za izradu školskog pravopisa, nadnaslov: Preporuka ministru prosvjete, SD, 21. travnja 2001., str. 10.

169. ikb, Pravopis javnim natječajem, nadnaslov: Povjerenstvo za školski pravopis odlučilo, VL, 21. travnja 2001., str. 7.

170. Ilv, Povjerljivo o pravopisu, Naslov rubrike: Vruće vjestice, podnaslov: Anonimnim natječajem do pravopisa, R, 21. travnja 2001., str. 51.

171. K. Turčin, Ministarstvo raspisalo natječaj za izradu školskog pravopisa, nadnaslov: Povjerenstvo za pravopis, Rukopisi se predaju do kraja godine, a koristit će se od školske godine 2002/2003., podnaslov: Autori školskoga pravopisa, osim o pedagoškim i lingvističkim kriterijima, trebali bi voditi računa i o navikama hrvatskih građana i tradiciji te sami odlučiti koja će

⁷ Na koju je Vijenac upozorio u sljedećem broju, ispričavši se autoru i čitateljima.

konkretna rješenja prihvatiti, smatra Povjerenstvo za pravopis koje vodi Marko Samardžija; Strugarovo Povjerenstvo nije se opredijelilo ni za jedan od dva poznata pravopisa, JL, 21. travnja 2001., str. 6.

Šest gornjih članaka (166.-171.) vijest su o tom da će Ministarstvo raspisati natječaj za školski pravopis. Iako se o potrebi izradbe maloga školskoga pravopisa pisalo i govorilo od kako je započeo pravopisni rat, gornji su članci prva konkretna vijest o tom – raspisuje se natječaj na koji se do kraja godine anonimno šalju rukopisi pravopisa.

Pravopisno povjerenstvo, naime, nije moglo (ili željelo) odabrati između Babić-Finka-Moguševa pravopisa i Aniće-Silićeva (makar se tu i nije imalo što izabirati jer je Ministarstvo još 1994. izabralo Babić-Finka-Mogušev pravopis i dalo mu potrebno odobrenje za uporabu) pa je predloženo treće rješenje – novi pravopis:

“Novi školski pravopis prije svega treba biti kratak, pedagoški funkcionalan, logički neproturječan, lako pamtljiv i ne smije zahtijevati posebna predznanja – istaknuo je Stjepan Damjanović, predstavnik Matice hrvatske.” (S. H)

172. Mirjana Jurišić, Govor koji je Vuk Karadžić proglasio uzornim Hrvata se nimalo ne tiče, podnaslov: Hrvatski je previše propisan na temelju opisa istočnohercegovačkoga dijalekta koji se Hrvata i Hrvatske nimalo ne tiče: umjesto uzora koji su preporučivali vukovci, danas za Hrvate uzor u jezičnom smislu, kakav je Toskana bila za talijanski, treba biti Zagreb, ne samo kao kajkavsku supstrat, nego kao svekoliko hrvatsko središte; Vapimo za pravopisnom reformom, ali ne takvom koja će se baviti strjelicom, te sastavljenim ili rastavljenim pisanjem neću ili ne ću; naši su pravopisi prepuni nepotrebnih pravila o pisanju ije i je, č i ć, đ i dž, u čemu za Hrvate uopće nema nikakve nedoumice, VL, Kulturni obzor, 23. travnja 2001. str. 15. i 18.

Razgovor s dr. Ivom Škarićem u kojem on, među ostalim, kaže da nema smisla u pisanju razlikovati pisanje *č* i *ć*, *dž* i *đ* jer to većinu Hrvata otuđuje od njihova književnoga jezika. Na drugome mjestu kaže da se neki muče izgovoriti *č* i *ć* iako im to nije prirodno niti zbiljski osjećaju razliku.

Iako bi cijeli članak trebao izazvati jednaku pozornost, izazvalo ju je samo to pravopisno pitanje oko pisanja (i izgovora) *č*, *ć*, *đ*, *dž*, donekle s pravom jer ne će biti istina da većina Hrvata ne razlikuje *č* i *ć*, *đ* i *dž* jer u jezičnom smislu spontani zagrebački govor ne može biti mjerilo hrvatskomu književnomu jeziku, a uz to je pisani oblik tako općenito prihvaćen da pisanje nije potrebno mijenjati ma kako se izgovaralo. Zamislimo da naša prezimena na -ić odjednom treba drukčije pisati. (S. B.)

173. S. Babić, Luk na Silićev utuk, nadnaslov: Reagiranja. Stjepan Babić odgovara Josipu Siliću, VL, 23. travnja 2001., str. 45.

Naslov kaže da je riječ o nastavku polemike Babić-Silić (vidi članke 97., 123., 156.). S. Babić ponavlja da nema jezikoslovnih radova unitaristički nadahnutih, a ako se komu tako čini treba znati da je

“to bila samo taktika da se zavara neprijatelj”

i opetovano dokazuje da je Anić-Silićev pravopis nastavak novosadskoga:

“da su sami rekli da je njihov pravopis nastavak Belićeva i novosadskoga pravopisa. Mogao bi Silić reći da je to bila samo taktika da se zavara neprijatelj, ali njihov pravopisni rječnik jasno kazuje da njihove tvrdnje o nastavku srpskoga pravopisa i u naslovu ili” srpskoga” nisu samo prazne riječi, jer su oboje opravdali i takvim sadržajem, ne samo u tri izdanja nego i 4. od ove godine, što je kritika već zapazila.”

J. Silić nije odgovorio S. Babiću, a moguće i zbog napomene na kraju članka:

“Ovim redakcija završava polemiku profesora Babića i profesora Silića.” (S. H)

174. D. Brozović, Pravopisni razvoj nakon Deklaracije, V, 3. svibnja 2001., str. 6.

Članak je posljednji u nizu od pet članaka kojim D. Brozović zaokružuje tematsku cjelinu o pravopisnim načelima, povijesti hrvatskih slovoписа i pravopisa, suvremenom pravopisnom stanju. (vidi članke: **85.**, **131.**, **161.**, **165.**).

Ovaj članak donosi činjenice o postanku Babić-Finka-Moguševa Hrvatskoga pravopisa 1971. i njegovoj sudbini; o postanku Anić-Silićeva Pravopisnoga priručnika hrvatskoga i srpskoga jezika 1986. i njegovoj sudbini. Zanimljiva je usporedba tih sudbina jer je riječ i o sudbinama pravopisnih korisnika:

“No došlo je do Karađorđeva, Babić-Finka-Mogušev pravopis bio povučen iz tiskare, otisnuti primjerci bili su povučeni i uništeni, uništen je bio i sam slog. Spašeni su primjerci skrivani, policija je vršila premetačine i oduzimala ih, a već samo posjedovanje bilo je smatrano kažnjivim činom... Pravopisni priručnik hrvatskoga i srpskoga jezika... izlazi, nešto dotjeran, ponovno 1987., a onda, praktički nepromijenjeno, izlazi 1990. i treće izdanje. To izdanje iz 1990. povlači se godine 1993. iz prodaje zbog neprijemljiva naziva jezika. Nije zabranjeno, nije traženo u premetačinama, nitko nije kažnjen zbog njegova posjedovanja, ali zaista je bilo neprilično da se u 1993. prodaje udžbenički priručnik “hrvatskoga ili srpskoga jezika.” (S. H)

175. Natječaj za odabir rukopisa školskog pravopisa hrvatskoga jezika, Vj. 8. lipnja 2001., str.; VL, 8. lipnja 2001., str. 68.

Natječaj za školski pravopis, najavljen 21. travnja 2001., napokon je ugledao svjetlo dana. Uvjeti su natječaja jasno rekli što se od budućega pravopisa očekuje:

poštivanje umjereno-fonološke tradicije hrvatskoga pravopisa i stečenih pravopisnih navika hrvatske jezične zajednice; primjerenost školskoj upotrebi; bez dvostrukosti i iznimaka; deset autorskih araka – na najviše dva arka pravopisna pravila, a na najviše osam araka pravopisni rječnik; u rječniku obilježiti naglaske (i izgovor ako je potrebno), utemeljenje na primjerima iz važećih školskih udžbenika i priručnika.

Iako je sve jasno rečeno, nije uopće jasno kako sve to napisati. Što se smatra umjereno-fonološkom tradicijom? Za jedne je to pisati *letci*, a za druge je to pisati *leci*. Što se smatra stečenim pravopisnim navikama? Novosadska tradicija iz Anić-Silićeva pravopisa (*neću, leci, greška...*) ili obnovljena brozovska tradicija iz Hrvatskoga pravopisa Babić-Finka-Moguševa (*ne ću, letci, pogrješka*)? Koje iznimke i dvostrukosti izbjegavati? Samo pravopisne ili dvostrukosti uopće? Gdje je granica pravopisnih dvostrukosti, a gdje započinju morfo(no)loške ili pravogovorne? Pripada li, primjerice, dvostrukost u instrumentalu jednine: *milošću, milosti* pravopisu ili morfo(no)logiji? Ako je prema glasu *ć* suditi, pripada pravopisu, a ako se u pravopis upiše *milošću*, treba upisati i *milosti* (makar ni po čem nije pravopisno zanimljivo) jer je riječ o ravnopravnim oblicima od kojih ni jedan ne treba biti zapostavljen. Eto dvostrukosti! Iznjedrila ju je morfo(no)logija, a pravopis mora povesti računa o takvim dvostrukostima jer su oni naša jezična stvarnost i naša ustaljena jezična navika. Može li uopće pravopis, kao normativni priručnik, biti bez dvostrukosti?

Budući da je predviđeno bilježenje naglasaka i izgovora, očito da je pravopis prerasta svoje granice pa postaje i pravogovorni priručnik. Prema kojoj naglasnoj normi bilježiti? Suvremena je u previranju, a na klasičnu se štokavsku naglasnu normu (novoštokavski kanon) više ne možemo uvijek i u potpunosti oslanjati – ne jer ju je ‘*na svijet donio*’ Đuro Daničić, nego jer je neodgovarajuća našem suvremenom jeziku.

Čini se da je Ministarstvo natječajem tek htjelo smiriti i ušutkati javnost jer, kako što je poznato, natječaj nije urodio plodom budući da ni jedan od pristiglih rukopisa nije zadovoljio Pravopisno povjerenstvo za odabir rukopisa školskoga pravopisa. Valja napomenuti da Povjerenstvo koje je donijelo uvjete natječaja i Povjerenstvo koje je ocjenjivalo pristigle rukopise (od četiri rukopisa, tri su zadovoljila propisane uvjete) nije isto, rukopise su ocjenjivali Ivan Zoričić (predsjednik), Lada Badurina, Snježana Đuretak, Marica Kurtak, Srećka Škare, Irena Vodopija i Marija Znika. Pribroje li im se članovi Povjerenstva za odabir školskoga pravopisa, Marko Samardžija, Dalibor Brozović, Stjepan Damjanović, Olga Jambrec, August Kovačec, Ana Krpan, Mijo Lončarić, Branka Tafra, Vesna Muhoberac, Stjepko Težak, Marija Turk; pridodaju li se autori pravopisa, Stjepan Babić, Božidar Finka, Milan Moguš, Vladimir Anić i Josip Silić i njihovi ocjenjivači (koji nisu članovi povjerenstava) Radoslav Katičić, Ivo Pranjković i Ivo Žanić – riječ je o 26 znanstvenika, stručnjaka, profesora koji nisu uspjeli izvesti hrvatsku pravopisnu normu na čistac. Naravno,

nije ovdje upitna kompetencija naših znanstvenika, stručnjaka, profesora – očito je da onodobno Ministarstvo i ministar Strugar nisu imali ni snage ni hrabrosti za odabir pravopisa.

Školski smo pravopis dobili izvan toga natječaja – četiri godine poslije, 25. ožujka 2005. izišao je iz tiska Hrvatski školski pravopis (S. Babić, S. Ham, M. Moguš) s ministarskom preporukom za upotrebu. Preporučio ga je za školsku upotrebu sadašnji ministar, Dragan Primorac.

Pravopisni rat nije time prestao. Naprotiv, već i sama najava Hrvatskoga školskoga pravopisa ponovno je 2005. razbuktala pravopisne strasti – iako manjih razmjera, kratkotrajniji i s nešto manje žestine, pravopisni se rat opetovao. Bitke su se smirile kada je Hrvatski školski pravopis izišao, ali očekuju li nas nove – vidjet ćemo.

Svršetak

Sažetak

Stjepan Babić, sveučilišni profesor u miru, Zagreb
Nataša Bašić, Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”, Zagreb
Sanda Ham, Filozofski fakultet, Osijek
UDK 81'35 stručni članak
primljen 22. travnja 2004., prihvaćen za tisak 5. lipnja 2004.

The Orthographic War

Commented Bibliography of Newspaper Articles
about the Croatian Orthography Published in 2000 and 2001

This text brings comments on newspaper articles on orthography dealing with the publication of Croatian Orthography by Babić-Finka-Moguš (2000) and The Orthography of Croatian Language by Anić-Silić (2001.). Since these two orthographies are the continuations of different traditions – the Babić-Finka-Moguš orthography follows the tradition of Broz whereas the Anić-Silić orthography follows the tradition of Novi Sad – Croatian public has divided into the followers and opponents of one or the other tradition and the newspaper became the arena of a fiery and sensationalist discussion about the orthography called *the orthographic war*.